

Kulturpolitiske vinkler på børns læselyst

Artiklen er oprindeligt udgivet i DANSK nr. 3 (2024), Dansk lærerforening blad og i Klods Hans, medlemsblad for Selskabet for Børnelitteratur, IBBY Danmark,

Lisbet Vestergaard, projektleder ved Tænk tanken Fremtidens Biblioteker

I de aktuelle debatter om børns læselyst dukker ordet "læsekrise" jævnligt op. Børn læser mindre i deres fritid, de læser dårligere, og flere oplever sjældent læselyst. Midt i krise-fortællingerne kan det være perspektivrigt at stoppe op og dykke ned i, hvad der har kendetegnet de sidste årtiers kulturpolitiske tiltag på læselystområdet. Hvad har været motoren bag de større satsninger?

Denne artikel sammenfatter udvalgte pointer fra to artikler fra 2022, jeg har skrevet sammen med lektor Gitte Balling. Til sidst giver jeg tre tips til, hvordan man som for eksempel dansklærer, bibliotekar eller formidler kan oversætte de kulturpolitiske dagsordener til ens eget arbejde med læseglæde.

Børns læsning under pres: Et kig tilbage

Interessen for børns læselyst er på ingen måde ny, men den blev revitaliseret i 2000, da den første PISA-undersøgelse blev gennemført. Den blev et vendepunkt og er "år nul" for min opsummering af større læselysttiltag de sidste 20 år.

PISA 2000 viste, at det stod skidt til med de danske unges læsekompetencer, især set i lyset af, at Danmark var et af de lande, der brugte flest penge på at drive skoler. Det blev bagtæppet for en tværministeriel kampagne (2003-2006).

Målet var at styrke børns læselyst og -evner, og blandt de større, mere levedygtige tiltag var Orlaprisen, quizzen Smart Parat Svar og Forfatter-skolen for unge i Brønderslev. Tidligere kulturminister Brian Mikkelsen nedsatte også et udvalg, der skulle fokusere på fremtidens biblioteksbetjening af børn. Det blev til en rapport (2008) med anbefalinger, som satte retning på nye indsatser, også i forhold til læselyst. Bogstart (2008-2016) kobledede sprogudvikling med senere læselyst.

Her rakte bibliotekerne ud til småbørnsfamilier med inspiration og bøger.

Undersøgelsen Børns læsning 2017 fokuserede på læse- og medievanerne hos de 9-13-årige. De friske tal gav ligesom PISA 2000 anledning til en forstærket interesse for børns læsning.

I 2019 lavede Danmarks Biblioteksforening sammen med en partnerkreds et oplæg til en national læsestrategi. Dokumentet beholdt sin karakter af oplæg, men flere af anbefalingerne blev udmøntet. Et eksempel på det var Kulturministeriets Læselyst og læsefællesskaber i indskolingens fritidstilbud (2019). Her skulle det lokale samarbejde mellem biblioteker og fritidsordninger sættes i spil. En anden udløber af strategioplægget var Bibliotekschef-foreningens Håndslag for børns læsning (2020). I Finansloven for 2021 blev der med BOGGLAD afsat 25 mio. kr. til at forny bogsamlinger i dagtilbud, SFO og fritids- og klubtilbud. Også dette tiltag tog tråden op fra strategioplægget, der fremhævede behovet for at gøre bøger tilgængelige.

I 2022 udkom Børn og unges læsning 2021, der fulgte op på 2017-undersøgelsen. Mønstreret gentog sig: Nye tal fyrede op under nye tiltag. I National indsats for børn og unges læseglæde: Et styrket samarbejde mellem de pædagogiske læringscentre og folkebibliotekerne (2023-2025) arbejder 17 kommuner i skrivende stund med at udvikle deres samarbejde og inddrage børn i eksperimenter med læseglæde. Kulturministeriet har i 2024 øremærket 21 mio. kr. til en pulje, der skal løfte samarbejdet mellem folkebiblioteker og skolernes pædagogiske læringscentre med fokus på indkøb af bøger og formidling af litteratur til børn og unge.

Man kan konkludere, at læselyst har været et tema i statens kulturpolitik de sidste årtier. Ud over de beskrevne tiltag har Kulturministeriet også løbende uddelt midler til mange lokale læseprojekter. Men der har ikke været en samlet strategi, og mål, succeskriterier og synet på læsningens rolle har ændret sig.

“

TO TENDENSER TEGNER SIG PÅ TVÆRS: PARTNERSKABER OG INDDRAGELSE AF BØRN.

”

Men der har ikke været en samlet strategi, og mål, succeskriterier og synet på læsningens rolle har ændret sig. Det sidste giver især mening, når man tager den øgede digitalisering af børns læse- og medievaner med ind i ligningen. Skiftende kulturministres syn på læsningen og deres fingeraftryk på læselystindsatserne viser, at læsning er et komplekst fænomen. Læsning har funktioner i forhold til dannelse, læring, deltagelse, oplevelse og fordybelse, som mange af de kulturpolitiske læselysttiltag har villet opfylde simultant. Dog har styrkede læsekompetencer altid været et mere eller mindre udtalt mål. Med PIRLS 2021-undersøgelsens forstemmende resultater i baghovedet, hvor 25 procent af eleverne i 4. klasse viste sig at have store læsevanskeligheder, kan jeg godt se for mig, at mønstret vil fortsætte.

Partnerskaber og inddragelse

To tendenser tegner sig på tværs: partnerskaber og inddragelse af børn. Det er tit Kulturministeriet, der tager initiativer til læselystprojekter, men de lægger næsten altid op til et samarbejde på tværs af sektorer. Børns læsning og møde med bøger er tæt koblet til dagtilbud og skole, og derfor er det helt oplagt, at folkebiblioteker samarbejder med disse institutioner.

Allerede i forbindelse med lanceringen af den første læselystkampagne efter PISA 2000 i 2003 understregede kulturminister Brian Mikkelsen behovet for samarbejde. Et udbredt eksempel på det er partnerskabet mellem folkeskoler og folkebiblioteker. Skolernes pædagogiske læringscentre er placeret i regi af Børne- og Undervisningsministeriet, mens folkebiblioteker ligger under Kulturministeriet. Begge steder arbejder fagfolk med læseglæde, men de arbejder ikke ud fra de samme lovgivninger og rammevilkår.

Derfor kan man ikke regne med, at samarbejdet automatisk opstår. Det skal stimuleres med jævne mellemrum. På brugerniveau er samarbejde også et nøgleord, og det viser sig i form af deltagelse og inddragelse.

Et tidligt eksempel på det er Orlaprisen, der siden 2003 har været børnenes egen bogpris. Inddragelse af børnene som metodisk greb har fået en større rolle de senere år, for eksempel i projektet Det starter med børnene (2023), hvor over 40 folkebiblioteker i 2023 arbejdede med metodisk involvering af børn i udviklingen af læsetiltag. Inddragelse er også et tema i National indsats for børn og unges læseglæde, BOGGLAD og udmøntningen af de 21 mio. kr. til fornyelsen af PLC'ernes bogsamlinger i 2024. I de to sidste eksempler lægger Kulturministeriet vægt på, at børn skal være med til at vælge bøgerne.

Tre råd

Hvad kan man bruge de kulturpolitiske tiltag og tal om børns læsning til som praktiker, der til daglig arbejder med børns læsning i en faglig sammenhæng? Jeg har tre bud.

Brug aktuelle tal og undersøgelser til at sætte børns læseglæde på dagsorden i din egen organisation. Træk de vigtigste pointer ud, og brug dem til at synliggøre det nødvendige arbejde og den strategiske prioritering af området. Nye tal har tit stor gennemslagskraft hos beslutningstagere.

Hvis du allerede har egne aktuelle eksempler på inddragelse af børn i læselystaktiviteter eller stærke partnerskaber, så brug de nationale tiltag som en anledning til at fortælle historien om dem. Tal kan give taletid, men lokale historier om succesfulde tiltag for børns læseglæde er også virkningsfulde. De kan for eksempel få kommunalpolitikere til at tage ejerskab over læselyst-agendaen.

Brug nye undersøgelser og tiltag som afsæt for din egen dialog med børn og unge. Kan de genkende sig selv i tallene? Hvad synes de, der skal til for at skabe læseglæde? Hvorfor er det vigtigt for dem?

Udvalgt litteratur

Balling, G. og Vestergaard, L. (2022). Børns læselyst – en analyse af de seneste 20 års kulturpolitiske argumenter og strategier i Danmark. Nordisk Kulturpolitisk Tidsskrift.

Balling, G. og Vestergaard, L. (2022). Børns læselyst – aktuelle kulturpolitiske tiltag og anbefalinger. Viden om Literacy nr. 31, Nationalt Videncenter for Læsning.

Danmarks Biblioteksforening (2019). En stærk læsekultur. Oplæg til en national læsestrategi for børn og unge.

Hansen, S.R., Hansen, T.J. og Pettersson, M. (2022). Børns læsning 2021. Aarhus Universitetsforlag. Udarbejdet i samarbejde med Tænketanken Fremtidens Biblioteker.

Vestergaard, L. (2021). Kortlægning af læselystprojekter 2014-2019. Slots- og Kulturstyrelsen.